

Ustąpienie Turków z Jerozolimy: Miejsce, na którym czciliwali niezniołwie na Chrystusa w czasie Jego modlitwy w ogrodzie Getse-mane.

działania dział okrętowych w obszar na północ od Gazy.

Następnego już dnia rozwinęła się walka ponownie, wspierana stale ciężkim ogniem floty. Wprawdzie nieoczekiwanie pojawiły się niemieckie łodzie podwodne i zadały Anglikom dotkliwą stratę przez zatopienie jednego małego krążownika i jednego monitora, jednakże trwały zagrożenie floty w łączności z ciężkimi stratami, wyrządzanymi w tureckich dywizjach prawego skrzydła przez angielskie działa okrętowe, zmusiło dowództwo tureckie do zarządzenia już 13 listopada dalszego odwrotu wzdłuż wybrzeża. Do ruchu tego przyłączyło się lewe skrzydło tureckie w tempie daleko powolniejszym, chociaż bowiem Anglicy i tam nacierali gwałtownie, dywizje tureckie wytrzymywały ich napór. Wieczorem dnia 13. listopada prawe skrzydło tureckie znalazło się w odwrocie na Wadit Siran na południe od Jaffy, ale dopiero na północ od Jaffy ustalił się front ponownie, przelęgając tam mniej więcej poczynając od wybrzeża na północ od Jaffy przez Lyddę i Chaldeę, poczem lewym skrzydłem zginął się na południe, poprzeczając Tekubę aż do wybrzeża zachodniego Martwego Morza. W ten sposób ostaniała jeszcze armia osmańska Jerozolimę cążąc się rozległym łukiem w kierunku południowo zachodnim od miasta.

Usiłowania te jednakże nie mogły trwać długo. Już rzut oka na mapę wykazuje, że wojska, które się uparczywie trzymały w pustym kraju górzystym przed Jerozolimą, byłyby pozbawione niemal wszyst-

kich połączeń tyłowych. stamtąd bowiem wiedzie tylko jedna droga górską poprzez Tell Asur na Sichem i tam dopiero ma połączenie z linią kolejową, która znajdowała się już pod ogniem nieprzyjacielskim. Wobec takiej sytuacji, wojska tureckie opuściły Jerozolimę, unikając w ten sposób bezcelowego marnowania swoich sił.

Jak z tego przebiegu kampanii palestyńskiej wynika, ustąpienie Turków z Jerozolimy nie ma po ważniejszego znaczenia militarnego i nie przesądza bynajmniej dalszego wyniku walki na tym froncie. Pod względem moralnym jednak jest to fakt doniosły — ze względu na wielką przeszłość dziejową tego miasta, będącego symbolem religijnym dla chrześcijan.

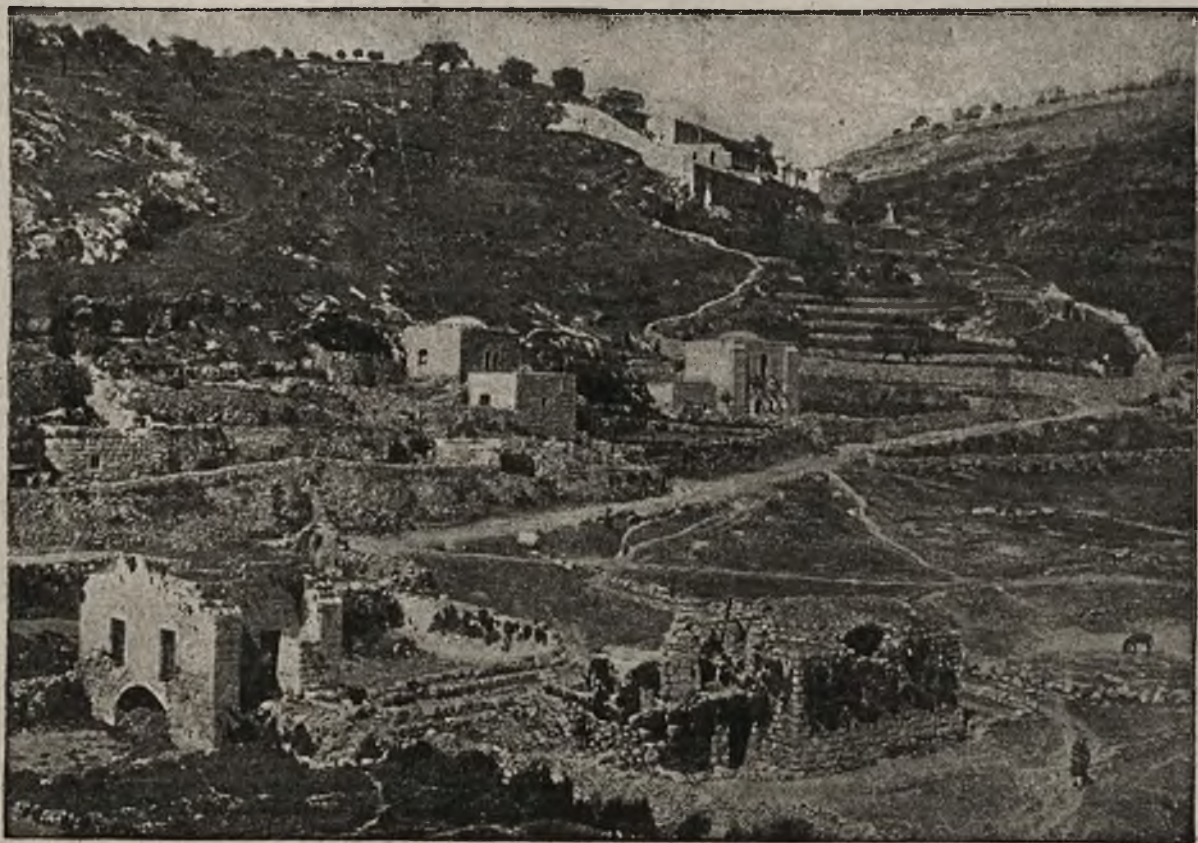
* * *

Jerozolima, ongiś stolica Judei, leży w górzystej, ubogiej w wodę okolicy, w odległości około sześciu mil od morza, a czterech mil od Jordanu. Pierwotnie obejmowało miasto trzy wzgórza, Syon, Akra i Morja, za czasów Heroda przylązono jeszcze czwarte, Bezeha. Na każdym z pagórków była odłębna część miasta, obwiedziona własnym murem. Mury zewnętrzne były bardzo grube i wysokie, posiadały dziewięćdziesiąt wież, początkowo pięć, a później trzynaście bram. Obecnie jest miasto otoczone murem, wzniesionym w r. 1534 z rozkazu sułtana Solimana.

W starożytności zamieszkiwało Jerozolimę przeszło sto tysięcy ludności, a prócz tego w czasie wielkich świąt przybywało tutaj po kilkaset tysięcy

Ustąpienie Turków z Jerozolimy: Meczet Aksa w Jerozolimie

Ustąpienie Turków z Jerozolimy: Stężnia Jocha w okolicy Jerozolimy

pobocznych z sąsiednich prowincji. Obecnie liczba ludności nie przekracza pięćdziesięciu tysięcy, w tem około trzydziści tysięcy żydów, kilka tysięcy mahometan, reszta chrześcijanie, przeważnie wschodniego obrządku.

Domu zbudowane są częścią z kamienia, częścią zaś z gliny, są niskie i niewygodne, ulice wąskie i przeważnie nie brukowane, dzielnice, zamieszkałe przeważnie przez żydów, brudne i nędzne.

Pozemysł, nierozwinięty, ogranicza się na tkactwie i wyrobie pantofli, handel zaś, zwłaszcza dewocyonaliami, których mnóstwo zakupują i cznie przybywający tu pątnicy, jest dość ożywiony.

Z pomiędzy budynków zasługują na szczególną uwagę: klasztor armenijski i kościół ewangelicki na górze Syon, kościół świętego Grobu, w którym wyznawcy rzymsko-katolicy, greccy i armenijscy mają odłębne części celem odprawiania nabożeństw, kościół Zbawiciela, meczet na górze Morja i wiele innych. Licznie odwiedzana bywa także *via dolorosa* (droga, którą Chrystus z góry Oliwnej przechodził na Golgotę), góra Golgota, Kalwarya (gdzie Chrystus został ukrzyżowany) i wiele innych miejsc, ściśle związanych z historią narodu żydowskiego i początkami chrześcijaństwa.

W czasie przedwojennym była Jerozolima i jej okolice celem pielgrzymek pobożnych chrześcijan wszystkich obrządków, dość licznie i Izraelici tutaj przybywali, wielu z nich, aby spędzić tutaj ostatnie dni swego życia.